

## Wprowadzenie

Stwierdzenie, że społeczna i edukacyjna sytuacja osób z upośledzeniem umysłowym jest złożona, zwykle traktujemy jako truizm. Trudno jednak oprzeć się wrażeniu, że oddaje on w pełni okoliczności rozwoju omawianej grupy osób. W zasadzie każdy wymiar życia społecznego, podobnie jak praktycznie wszystkie aspekty edukacji, rozpatrywane w kontekście możliwości versus ograniczeń ludzi dotkniętych upośledzeniem umysłowym stają się zagadnieniem złożonym. Trudno je rozpoznawać i interpretować w kontekście jednej teorii, na jednej płaszczyźnie czy rejestrować w jednym formacie. Nie można zatem przyrównać ich do obrazu dagerotypu, który z natury spłaszcza rzeczywistość. Bardziej adekwatny wydaje się więc hologram, który wprowadzie utrudnia proces triangulacji i wyjaśniania, ponieważ zmusza do wielowymiarowego i wieloaspektowego traktowania rozwoju, ale umożliwia spojrzenie na omawiane zagadnienia z wielu – czasem bardzo odległych – punktów widzenia.

Przedłożona praca zbiorowa jest próbą takiego spojrzenia. W zamyśle redaktora tomu oraz jego autorów prezentowane rozważania, wyniki badań i ich interpretacje służą budowaniu obrazu holograficznego. Chociaż wszystkie opracowania łączy problem upośledzenia umysłowego, to trudno je skrępować i objąć jednym hasłem przewodnim. Stąd część omawianych zagadnień należy traktować jako wspólne dla wszystkich osób z upośledzeniem umysłowym, inne zaś są swoiste, zarówno w aspekcie potrzeb wyróżnionych na podstawie kategoryzacji stopnia omawianego stanu, jak i aspektów indywidualnych każdego człowieka. Książka umownie została podzielona więc na trzy części.

Pierwsza obejmuje szeroko rozumiane uwarunkowania funkcjonowania społecznego omawianej grupy osób. W tym zakresie wyraźnie widoczne są dwie grupy problemów, które w praktyce wzajemnie się przenikają i wzmacniają. Jedne obejmują kwestie reakcji społecznych na osoby z upośledzeniem umysłowym. Rozpościerają się one na osi napięć od pełnej akceptacji do wykluczenia, drugie zaś oscylują wokół problematyki rozwojowej. Także i te można umiejscowić na swego rodzaju kontinuum. Jego egzemplifikacją jest przejście od podkreślania zaburzeń i utrudnień rozwojowych w kierunku uwydatniania potencjału i możliwości najpełniejszego uczestniczenia w życiu społecznym.

Druga część została poświęcona problematyce funkcjonowania uczniów z lekkim upośledzeniem umysłowym w szkole ogólnodostępnej. Ten obszar – ostatnio coraz częściej podejmowany w opracowaniach naukowych – również ukazuje złożoność sytuacji. Konsekwentnie trzymając się ustalonego paradygmatu, należy sytuację tę określić mianem ambiwalentnej. Z jednej strony

bowiem ucznia tego stawia się w okolicznościach szansy, jaką niewątpliwie jest możliwość uczenia się i interakcja z rówieśnikami o prawidłowym rozwoju, z drugiej zaś – zagrożenia. Jest nim zła organizacja integracji naturalnej. W tym zakresie warto wspomnieć o nieadekwatnej do potrzeb i możliwości pomocy specjalnej, niewystarczających kompetencjach w zakresie pedagogiki specjalnej nauczycieli szkół ogólnodostępnych, nadmiernie licznych klasach. Mimo to w prezentowanych treściach nie brakuje pozytywnych przykładów i sugestii zmiany w kierunku optymalizacji tej formy kształcenia.

W trzecim obszarze autorzy artykułów podejmują zagadnienia edukacji i terapii osób głębiej i głęboko upośledzonych umysłowo. Zwłaszcza w przypadku tej ostatniej grupy ciągle dostrzegamy zaniedbania w zakresie diagnozy społecznej i edukacyjnej. Prezentowane teksty dostarczają więc wielu informacji przydatnych w projektowaniu ich procesu edukacji i rehabilitacji społecznej.

Pragnę podziękować Autorom artykułów oraz Recenzentowi dr. hab. Petrowi Franiokowi za cenne uwagi oraz sugestie porządkujące treści przedłożonego opracowania.

Zenon Gajdzica